

V roce 2007 byly registrovány čtyři náboženské společnosti

NOVÉ REGISTRACE

Miloš Mrázek a Zdeněk Vojtíšek

Za pět let platnosti zákona o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností (3/2002 Sb.) řešilo Ministerstvo kultury ČR 13 návrhů na registraci náboženských uskupení. Tři z nich ministerstvo zamítlo,¹ v jednom případě² žadatelé nakonec návrh sami stáhli.³ Loňského roku proběhly na ministerstvu čtyři registrační procesy. Všechny byly úspěšné, a tak ke 26 dosud registrovaným církvím a náboženským společnostem přibýly další.⁴ V následujícím textu se zaměříme právě na tyto čtyři církve či náboženské společnosti, které obohatily naši „oficiální“ náboženskou scénu nejen co do počtu, ale i co do rozmanitosti.

Registrace probíhají na základě zákona 3/2002 Sb. „o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností“. V sedmém paragrafu zákon vyžaduje, aby přípravný výbor náboženské společnosti předložil (a) základní charakteristiku, (b) zápis o založení, (c) podpisy 300 občanů, kteří se k náboženské společnosti hlásí, a (d) základní dokument, z něhož musí být zřejmá organizace, způsob hospodaření apod.⁵ Na základě tohoto návrhu a s přihlédnutím k podmínkám vzniku a působení, které zákon také stanoví, probíhá registrační proces. Součástí tohoto procesu je dotazování odborníků na dané náboženství i Ministerstva vnitra, jež se vyjadřuje k bezpečnostním rizikům uznání registrace. Ohledy se berou i na vztahy k již registrovaným církvím a náboženským společnostem, proto jsou někdy konzultováni i jejich představitelé.

Ruská pravoslavná církev

První z nově státem uznaných uskupení za-

tím s přehledem vyhrává soutěž o nejdelší název registrované církve či náboženské společnosti - *Ruská pravoslavná církev, podvorje patriarchy moskevského a celé Rusi v Karlových Varech, ve farnosti s chrámem svatých nejpřednějších apoštolů Petra a Pavla*. Podle zákona 3/2002 Sb. zde však nebyla registrována církev či náboženská společnost, vlastně ani ne její část, ale specifická instituce pravoslavných církví, pro něž se ve slovanském církevním prostředí užívá terminus technicus *podvorje*. Jedná se o zastupitelství místní pravoslavné církve na území, jež patří jiné jurisdikci, případně u významných politických institucí (např. při EU v Bruselu).

Na území ČR v současné době existuje dvojí *podvorje* Moskevského patriarchátu. Mladší je při ruském velvyslanectví v Praze, druhé je již od konce sedmdesátých let v Karlových Varech. Je tomu tak proto, že jak s ruským pravoslavím obecně, tak s Moskevským patriarchátem konkrétně je *Pravoslavná církev v českých zemích a na*

Chrám svatých nejpřednějších apoštolů Petra a Pavla v Karlových Varech.
Foto: Miloš Mrázek

Slovensku historicky úzce spjata.⁶ Právě od Moskevského patriarchátu tehdejší *Pravoslavná církev v Československu* přijala v roce 1951 autokefalitu, tj. církevně-právní nezávislost.⁷ Karlovarský chrám sv. Petra a Pavla si postavili ruští pravoslavní v 90. letech 19. století.

A právě karlovarské *podvorje* požádalo v listopadu 2006 ministerstvo kultury o registraci. V průběhu registrace zazněly i výhrady zevnitř *Pravoslavné církve v českých zemích a na Slovensku* kvůli obavám o jednotu pravoslaví v ČR, ale zásadnější spory nebyly a sám nejvyšší představitel církve metropolita Kryštof oficiálně registraci podpořil. V Česku, tedy na území s jurisdikční pravomocí místní autokefální církve, je registrována skrze své *podvorje* i *Ruská pravoslavná církev*.⁸ Jistě by bylo potřeba nahlížet na tuto událost v kontextu vztahu mezi českým (resp. česko-slovenským) a ruským pravoslavím, nicméně prozaickým faktem je, že registrace byla významně motivována vyřešením složitých majetkoprávních záležitostí týkajících se chrámu sv. Petra a Pavla v Karlových Varech.⁹

Buddhismus Diamantové cesty

je prvním registrovaným buddhistickým společenstvím v ČR. Vychází ze školy kagjüpa tradice tibetského buddhismu.¹⁰ Do učení a praxe této školy byli zasvěceni dánští manželé Hannah (*1946) a Ole Nydahl. Ole Nydahl (*1941) byl pak roku 1972 pověřen hlavou školy kagjüpa, XVI. karmapou, k zakládání center této školy v západním světě.

⇒ *Dokončení z předchozích stran.*

28 Ibid.

29 Ibid. s. 282.

30 Výsledkem dlouhodobého cvičení by pak mohla být zvýšená schopnost zastavení depresivní ruminace. Srv.: STUHLÍKOVÁ, Iva: *Základy psychologie emocí*. Praha: Portál, 2002. s. 195. SÓPA, Geshe Lhündub; HOPKINS, Jeffrey: *Der tibetische Buddhismus*. Mnichov: Diederichs, 1998. 63-82.

31 Srv. KRÍVOHLAVÝ, Jaro: *Pozitivní psychologie. Od pouštění, smířování, překonávání negativních emocí, radost a naděje*. Praha: Portál, 2004. s. 7.

32 Goleman připomíná v této souvislosti osm stupňů meditačního ponoru, tzv. dhján (a jejich velmi nepřesné evropské ekvivalenty: „koncentrace“, „pohřbení“, „trans“) či osmnáct stádií vědomí na cestě k nirváně.

Srv.: Goleman, D.: *Medituji a mysl*. s. 147-148. Buddhistická literatura také s nebyvalou přesností vyjmenovává a charakterizuje vše, co může při meditaci odvést pozornost. Srv.: SAYADÓ, Mahási: *Praxe meditace vzhledu. Základní a pokročilé stupně*. Praha: Stratos, 2003. s. 9-15.

33 WALSH, Roger N.: *Meditation*. In CORSINI, Raymond J.: *Handbuch der Psychotherapie*. Weinheim: Psychologie-Verlag-Union, 1994. Bd.1 A-M. s. 657.

Pavel Petr Dušek (*1977) studoval teologii na Evangelické teologické fakultě UK a na Johann Wolfgang Goethe Universität ve Frankfurtu nad Mohanem, kde se věnoval rovněž religionistice a historické etnologii. Je doktorandem v oboru obecná psychologie na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně.

U nás se mezinárodní společenství Buddhismus diamantové cesty poprvé veřejně prezentovalo roku 1994. Tehdy vzniklo první centrum pod názvem „Karma Dubkji Ling“. ¹¹ Ole Nydahl poprvé veřejně působil v ČR roku 1995. Tehdy také vzniklo občanské sdružení Společnost diamantové cesty. V následujících letech toto občanské sdružení vybudovalo síť asi padesáti buddhistických center a meditačních skupin, která jsou nyní zastřešena v náboženské společnosti, jejíž plný název je *Buddhismus Diamantové cesty linie Karma Kagjü*. ¹²

V posudku, který si Ministerstvo kultury nechalo v souvislosti s registrací této náboženské společnosti vypracovat, ¹³ se konstatuje, že mezi českými buddhisty není Buddhismus Diamantové cesty přijímán jednoznačně kladně. Někteří buddhisté namítají, že učení, které Ole Nydahl přináší, je příliš zpopularizovanou verzí, vzdálenou od tradičního tibetského buddhismu. Také vázanost stoupců tohoto hnutí na osobu zakladatele Oleho Nydahla, imitování této duchovní osobnosti a nekritický obdiv vůči ní není v rámci buddhismu obvyklým jevem. Hnutí je také považováno za příliš výlučné, neboť se vyhybá odsuzování jiných buddhistických směrů a jiných náboženství. Posudek zároveň připomíná, že tato kritika ze strany jiných buddhistů není ovšem ničím mimořádným. Je srovnatelná např. s diskusí, kterou mezi sebou vedou křesťanské církve ohledně jejich misijních aktivit nebo ohledně vztahů mezi nimi.

V odborném posudku je jako znepokojivá hodnocena Nydahlova ostrá kritika islámu ¹⁴ a zvláště to, že Nydahlovy islamofobní stereotypy nekriticky přejímají i jeho posluchači. Posudek ovšem připomíná, že s podobně islamofobními postoji je možné se setkat i u již registrovaných křesťanských a židovských náboženských společností, byť v jejich případě jen okrajově.

Višva Nirmala Dharma

je celkově již třetí registrovanou náboženskou společností čerpající z indické tradice. Narodil od dvou dříve registrovaných společností s indickými kořeny vychází *Višva Nirmala Dharma* z neortodoxní, esoterní (skryté) indické náboženské tradice, z tzv. tantry. Jejím specifickým v rámci tantrických škol je vazba na osobnost Nirmaly Salvé-Šrivastavy (*1923), která od

Církev a náboženské společnosti, registrované podle zákona 3/2002 Sb.

na konci řádky je uveden rok registrace

1. Církev Křesťanská společenství	2002
2. Obec křesťanů v České republice	2002
3. Mezinárodní společnost pro vědomí Krišny, hnutí Hare Krišna	2002
4. Česká hinduistická náboženská společnost	2002
5. Ústředí muslimských obcí	2004
6. Buddhismus Diamantové cesty	2007
7. Ruská pravoslavná církev, podvorje patriarchy moskevského a celé Rusi	2007
8. Višva Nirmala Dharma	2007
9. Církev živého Boha	2007

roku 1970 vystupuje jako Šrí Mátadží Nirmala Déví. ¹⁵

České společenství následovníků této duchovní učitelky se poprvé ohlásilo překladem brožury Sahadža jóga roku 1990. První veřejné vystoupení Šrí Mátadží se uskutečnilo v Praze 29. 7. 1992 a roku 1993 se nově vzniklé české společenství konstitovalo jako občanské sdružení Společnost Sahadža jóga. V současné době se kurzy sahadža jógy konají již ve více než 30 městech a počet sahadža jóginů je možné odhadnout asi na 300-350. ¹⁶ Sahadža jóginí předpokládají, že mají schopnost sobě i druhým pomáhat k dosažení tělesného, duševního i emocionálního zdraví. Společenství sahadža jóginů proto často prezentuje učení své zakladatelky spíše jako léčitelkou metodu než jako náboženský systém.

Také v případě této náboženské společnosti poukazuje odborný posudek, vypracovaný pro registrující orgán, na několik kontroverzních bodů, celkově ale registraci doporučuje. Kontroverze vyplývají hlavně z oddanosti, kterou sahadža jóginí projevují Šrí Mátadží. Ta v roli Božské Matky poskytuje svým následovníkům normy nejen pro duchovní život, ale i pro výchovu dětí, pro vztahy k rodičům, pro výběr partnera (někdy ho výslovně určuje sama) apod. Sahadža jóginí mají být připraveni vzdát se všeho, včetně svých nejbližších. Jako znepokojivý je hodnocen způsob výchovy dětí, které mohou být v nízkém věku připraveny o přítomnost rodičů a vychovávány kolektivně v prostředí značného vlivu indické kultury a jazyka. Stálá kritika morálky západní společnosti ze strany Šrí Mátadží patří k faktorům, jejichž spolupůsobení sahadža jóginům neumožňuje snadné opuštění společenství a opětné začlenění do společnosti mimo něj. ¹⁷

Podobně jako naprostá většina jiných nových náboženských hnutí prochází i mezinárodní společenství sahadža jóginů vývojem směrem k většímu začlenění do západní společnosti a k omezení diskutabilních prvků. Dnes již sahadža jóginí např. nebývají povzbuzováni k opuštění svých manželských partnerů, kteří zůstávají mimo tuto náboženskou společnost. Posudek, který si Ministerstvo kultury vyžádalo, konstatuje, že vývoj společnosti Višva Nirmala Dharma bude pravděpodobně tímto pozitivním směrem pokračovat.

Církev živého Boha

Poslední registrační proces v loňském roce byl dokončen 15. prosince. Církev živého Boha vznikla sjednocením dosud nezávislých sborů, vycházejících z křesťanského hnutí Víry. Toto hnutí navazuje na pentekostalismus, ¹⁸ tradici, která zdůrazňuje zázračné působení Ducha svatého v prorokování, uzdravování, modlitbách v neznámých jazycích a v dalších mimořádných, zázračných jevech. Tuto křesťanskou tradici rozvíjí hnutí Víry myšlenkou, že Bohem přijatí křesťané mají nárok na všestrannou prosperitu (především na zdraví a bohatství). Klíčem k této prosperitě je jejich víra: žádané situace mají nastat na základě toho, že v jejich reálnou, byť třeba ještě neviditelnou existenci správně věřící a dokonale očištěný křesťan věří. Základy hnutí Víry formuloval v 70. letech 20. století americký pastor Kenneth E. Hagin (1917-2003). Z biblické školy v Tulse se toto učení rychle rozšířilo v podstatě do celého světa.

Hnutí Víry se na území dnešní České republiky začalo formovat roku 1986. Vytvořilo asi dvě desítky samostatných sborů a několik církví. Církev živého Boha je další z nich, je však mezi nimi první registrovanou. Dalším rozdílem je skutečnost, že tato církev vznikla spojením osmi dosud samostatných sborů. Některé z nich přitom působily již několik let.

Také hnutí Víry není jednoznačně přijímáno a křesťanské církve se k němu kvůli jeho teologickým východiskům většinou staví odmítavě nebo alespoň rezervovaně. ¹⁹ Stejně jako ostatní loni registrované společnosti však má v duchovním životě české společnosti své místo. ■

⇒ *Poznámky k tomuto článku a medailonky jeho autorů jsou na straně 26 dole.*

UČEBNICE SOCIOLOGIE NÁBOŽENSTVÍ

Zdeněk Nešpor, Dušan Lužný, *Sociologie náboženství*, Portál 2007, 236 stran, 317,- Kč.

Kniha Zdeňka Nešpora a Dušana Lužného *Sociologie náboženství* (Portál, Praha 2007) představuje srozumitelný úvod do jednoho z klíčových odvětví sociologie. Tato publikace konečně zaplňuje mezeru v odborné literatuře dostupné v českém jazyce. Jedná se o sumarizující přehledovou učebnici, jakou mnozí studenti dlouho vyhlíželi.

V úvodu své práce autoři vymezují pracovní pole a základní metodologické předpoklady sociologického studia náboženství, stručně nastiňují problematiku funkcionalistických a substanciálních výměrů náboženství a zasazují sociologii náboženství do kontextu ostatních věd zabývajících se náboženskou skutečností: vymezují tedy vztah sociologie náboženství k náboženské sociologii, psychologii náboženství a religionistice. V úvodní kapitole (jakož i v následujících oddílech práce) autoři také upozorňují na metodologická úskalí a „pokoušení“ sociologie náboženství, jako je implicitní protináboženský (demystifikační) apriorní postoj či jiné typy ideologické zatíženosti sociologických teorií. Úvodní kapitola ústí ve stručný nástin dějin disciplíny včetně jejich hlavních křížovatek a nejvlivnějších osobností.

Následující kapitola se věnuje náboženství v kontextu obecné sociální teorie a re-

kapituluje základní přístupy k této otázce, jak se s nimi setkáváme u otců zakladatelů sociologie jako vědního oboru (K. Marx, E. Durkheim, M. Weber atd.).

V další kapitole se autoři zaměřují na klasická témata, typické problémy a okruhy otázek, jimiž se sociologie náboženství zabývá, a to zejména v období po druhé světové válce. Zvláštní pozornost autoři věnují sociologii farnosti, různým teoriím sekularizace, a také sociologii specializované na problematiku nových náboženských hnutí. V rámci této kapitoly autoři upozorňují také na specifické rysy britské a severoamerické sociologie náboženství, a také německé a francouzské sociologie náboženství tak, jak se konkrétní společenské a kulturně náboženské podmínky v jednotlivých zemích promítají do hlavních linií zájmu a výzkumu a také do institucionálního a finančního zajištění tohoto výzkumu.

Následující kapitola je věnována možností sociologického zkoumání jevů, které neodpovídají tradičním představám o náboženství, a přesto se (přínejmenším z funkcionalistického hlediska) dá hovořit o náboženském způsobu chování jednotlivců i kolektivů. Tradiční metody vědy o náboženství ovšem nemají pro zkoumání těchto forem implicitního náboženství (resp. „neviditelného náboženství“, jak říká T. Luckmann) adekvátní kritéria, senzoria a nástroje analýzy a interpretace. Přesto se jedná o jevy v principu měřitelné a pro sociologii náboženství nanejvýš závažné.

V další kapitole se autoři zaměřují na vývojové trendy ve vztahu náboženství a společnosti a také náboženství a politiky,

jak se s nimi setkáváme v posledních desetiletích (v souvislosti s evidentním krachem tzv. sekularizační teze), zejména se jedná o tzv. deprivatizaci náboženství, desekularizaci nezápádních, ale i západních společností atd.

V souvislosti s nejnovějšími společenskými i globálními trendy autoři upozorňují také na typické slabé stránky a úskalí sociologie náboženství, zejména ve vztahu k jejímu dosud trvajícímu eurocentrismu, resp. k jejímu spojení se západním způsobem myšlení a kladení otázek a k roli evropského křesťanství jakožto modelového vzoru (který je ovšem mimo Evropu nevyhovující).

Poslední kapitolu věnují autoři empirickým základům teoretických modelů a výkladových rámců sociologie náboženství, jejíž legitimita se pochopitelně zakládá na metodicky propracovaném sběru tvrdých dat a jejich analýze. Nástin základních badatelských postupů (kvantitativních výzkumů, kvalitativních výzkumů) tak doplňuje teoretickou rozpravu o pohled „přímou do dílny“.

Práce Nešpora a Lužného je psána velmi kultivovaným jazykem a velmi čtivým stylem (nanejvýš vhodným pro učebnici, jako je tato), nechybí ani inspirující výzvy adresované čtenáři (str. 179). Je také velmi sympatické, že autoři jsou si vědomi mezi svého oboru, zaujímají postoj „pokorné“ a věcné racionality, na rozdíl od některých jiných sociologů nehovoří o žádné skupině přezíravě a uštěpačně, například i o evangelikálech a konzervativních katolících hovoří věcně a vlídně, což nebývá zvykem. Výjimku v této věcnosti a velkorysosti před-

⇒ *Dokončení článku „Nové registrace“ ze stran 8 a 9.*

Poznámky

- 1 O těchto případech referuje VOJTÍŠEK, Z., Neúspěšné návrhy na registraci náboženských společností podle zákona 3/2002 Sb. v letech 2002-2006, in: BUBÍK, T., HOFFMANN, H., (eds.), *Náboženství a politika, 1. část*, Univerzita Pardubice 2007, str. 72-79.
- 2 Jednalo se o *Arménskou apoštolskou pravoslavnou církev*, která o registraci požádala v únoru 2006, ale nesplňovala podmínky stanovené zákonem.
- 3 Navíc ministerstvo v prosinci 2006 odmítlo žádost Ústředí muslimských obcí o zvláštní práva udělovaná na základě tohoto zákona. Jedním z hlavních argumentů pro neudělení zvláštních práv, na která v tomto případě nebyl právní nárok, bylo to, že Ústředí je v naší zemi registrováno příliš krátkou dobu, než aby bylo možné působení muslimů podle dotyčného zákona posoudit. (Viz rozhodnutí ministra kultury M. Štěpánka 18735/2006 ze dne 21. 12. 2006.) Je to ovšem jistý paradox, neboť možnost výjimečného udělení těchto práv je „šita na míru“ právě muslimům. Hlavně ti naplňují poněkud neurčitou formulaci zákona, protože „reprezentují významné světové náboženství s dlouhou historickou tradicí“.

- 4 Rejstřík registrovaných církví a náboženských společností je dostupný on-line na adrese <http://www.wens.mkr.cz/cns>.
- 5 Znění zákona je dostupné on-line na adrese <http://www.mkr.cz/scripts/detail.php?id=377>.
- 6 O historii českého pravoslavní viz ALEŠ, Pavel, *Pravoslavná církev u nás*, Brno 1993, VOPATRNÝ, Gorazd, *Pravoslavná církev v Československu v letech 1945 - 1951*, Brno 1998, MAREK, Pavel, *Pravoslavní v Československu v letech 1918-1942: příspěvek k dějinám Pravoslavné církve v českých zemích a na Slovensku*, Brno, 2004.
- 7 Ta však nebyla uznána Konstantinopolským patriarchátem. Ten autokefalitu udělil až v roce 1998.
- 8 Z hlediska státního práva tato registrace není samozřejmě vázána pouze na jedno místo.
- 9 Srov. např. KORNELJUK, Natalja, V poistkách soglasija, *Ruskoje slovo* 3, 2006, s. 22-23.
- 10 Stručně o tibetském buddhismu pojednává téma časopisu *Dingir* 7 (4), 2004.
- 11 Psáno též „Karma Dubgji Ling“.
- 12 Stručně o tibetském buddhismu pojednává téma časopisu *Dingir* 7 (4), 2004, str. 130-132.
- 13 Autoři požádali o nahlédnutí do registračních spisů a odbor církví Ministerstva kultury jejich žádosti laskavě vyhověl v mezích zákona.
- 14 Posudek uvádí, že v Praze zazněly Nydahlovy islamo-

- fobní výroky např. na přednášce 4. května 2005 a že Nydahl často sdílí své chmurné vize budoucnosti a pro jejich zažehnutí navrhuje populistická a silácká řešení. O kontroverzi, vyvolané Nydahlovými rasistickými, sexistickými výroky a výroky proti cizincům informuje heslo „Ole Nydahl“ internetové encyklopedie (http://en.wikipedia.org/wiki/Ole_Nydahl).
- 15 Více viz PETRÁNOVÁ, Karin, Božská matka a čistě vztahy, *Dingir* 5 (2), 2002, str. 18-19.
  - 16 Tento odhad učinili zástupci sahadža jóginů na semináři Společnosti pro studium sekt a nových náboženských směrů dne 8. 3. 2007.
  - 17 Další kontroverzní body přináší internetová prezentace bývalých sahadža jóginů, dostupná na adrese <http://www.sahaja-yoga.org>. K dispozici je i částečný slovenský překlad této prezentace na adrese <http://www.sahaja.szm.sk>.
  - 18 Stručně o pentekostální tradici pojednává téma časopisu *Dingir* 2 (3), 1999.
  - 19 Na hnutí Víry obecně i na kontroverzní otázky se soustředí téma příštího čísla časopisu *Dingir*.

Mgr. Miloš Mrázek (*1974) přednáší na Katedře religionistiky a filosofie Filozofické fakulty Univerzity Pardubice.
PhDr. Zdeněk Vojtíšek, Th. D., (*1963) je odborným asistentem na Husitské teologické fakultě UK a šéfredaktorem časopisu *Dingir*.